

XVII

KUNSTEN AT GRIBE FORANDRINGER

AF LOUISE WOLTERS, PROJEKTLEDER

Et land og dets befolkning er i konstant bevægelse, og de sidste 100 års udvikling fra landbrug til industri med af-folkning af landområderne og sammenstuvning i byerne, demografisk tilvækst, socialt opbrud og opbygning af vel-færdsstaten afspejler sig i konkrete omlægninger af det danske by- og landskab. Omgivelserne bliver tilpasset de fremherskende idéer om det gode liv og samfund, og i dag kræver vi fx både adgang til en *naturlig* natur og bekvem-melighed i transporten mellem hjem, arbejde, forlystelser og indkøbscentre. Vi planlægger, udstykker, forbedrer, genopretter, dyrker, freder og bebygger. Men hvad sker der egentlig i forandringsprocessen? Hvad går tabt, og hvad vindes på længere sigt?

Med projektet ”Danmark – under forvandling” har Ny Carlsbergfondet sammen med Kulturministeriet og Real-dania muliggjort en samlet kunstnerisk refleksion over de forandringer, som natur og mennesker bevirker. Fjorten markante fotografer har nemlig fået til opgave at give hver deres fortolkning af udviklingen. Over en periode på et år vil Astrid Kruse Jensen, Krass Clement, Janne Klerk, Joa-kim Eskildsen, Peter Brandes, Fie Johansen, Jørgen Borg, Trine Søndergaard, Mads Gamdrup, Nicolai Howalt, Christina Capetillo, John Jedbo, Kirsten Klein og Henrik Saxgren stille skarpt på det, som vi ellers ikke ser eller blot tager for givet. Nogle af fotograferne arbejder primært konceptuelt, andre mere formelt, nogle skaber klassiske landskabsfotografier, andre formulerer sig i et stramt do-kumentarisk sprog. Tilsammen kommer deres billeder til at danne en flerstemmig fortælling om bevægelser og for-andringer, der vil blive fortalt i både bog- og udstillings-form.

Vi vil se konkrete mærker af tidens gang i naturen, bl.a. i Kirsten Kleins fotografier fra Thy med levn fra et tusind-årigt landskab. Og vi vil se eksempler på menneskers mere ihærdige påvirkninger af omgivelserne som i Henrik Sax-grens optagelser fra kran af vejanlæg og andre infrastruk-turer. Vi vil se ’forandring’ i fjorten forskellige fortolknin-ger, fx har Astrid Kruse Jensen valgt at fokusere på de for-anderlige tilstande, der knytter sig til midlertidige begiven-heder i byers randområder. Kulturnatten og Skt. Hans af-ten efterlader sig spor af menneskers sammenkomst og ak-tivitet, og fastholdt i Kruse Jensens nattebilleder bliver områdets daglige arkitektur gådefuld, og stedet får næsten sit eget liv, mens det er på vej til at blive noget andet.

Astrid Kruse-Jensen:
Amager Strand, efter Sankt Hans aften. 2008

KAMERAET SOM HISTORIKER

Projektet er det første af sin art herhjemme, men det indskrives sig i en længere international tradition for fotografisk kortlægning, som opstod allerede kort tid efter mediets fremkomst i midten af 1800-tallet. Tiltag som La Mission Héliographique i Frankrig (1851) havde til formål visuelt at bevare landets arkitektoniske kulturarv, og Sir Benjamin Stones National Photographic Record Association i England (1897) søgte at registrere det nationale særpræg i både topografi, folkeliv og traditioner. Man mente, at netop fotografiet, som et helt igennem nøjagtigt og troværdigt universalsprog, repræsenterede det ultimative historiske dokument til brug for fremtiden. Denne idé blev selvfølgelig næret af en positivistisk sammenkobling af sandhed, realisme og synlighed: Virkeligheden var det, som kunne iagttages, og historievidenskaben skulle gengive fortiden, som den virkelig var. Den samtidige udbredelse af den fotografiske tekniks kemisk-mekaniske fastfrysning af et givent virkelighedsudsnit syntes således at tilbyde en optimal adgang til historisk viden. Mange af 1800-tallets fotografiske registreringsprojekter var baseret på et ønske om at styrke idéen om den nationale identitet og et fælles værdigrundlag med dybe rødder i for-

Henrik Saxgren:
Bellevue. 2008

Janne Klerk:
Storebæltsbroen. 2008

tiden. Motiverne skulle fastholdes, inden de forsvandt, og det kollektive erindringsarkiv, der skulle opbygges, fik således et stærkt nostalgisk præg. I dag er opfattelsen af såvel det fotografiske medie som det at skrive historie naturligvis en helt anden. Fotografiet er ikke bare et aftryk, men en udpegning, der rummer en særlig specificitet. Historikeren foregiver heller ikke at være objektiv, men er et situeret subjekt, der ofte foretrækker det partikulære studie frem for det store, guddommelige overblik. Tilsvarende forsøger ”Danmark – under forvandling” ikke at rumme en komplet registrering af landskabets beskaffenhed. Og projektet er hverken en nostalgisk længsel efter verden af i går eller et nationalromantisk skønmaleri. Et mere direkte foregangsprojekt for ”Danmark – under forvandling” er således det franske DATAR, som i 1983 tog arven op fra La Mission Héliographique for at producere en fotografisk dokumentation af landskabet i dets aktuelle evolution fortolket af en række forskellige kunstnere. Og som hos DATAR vil ’det nationale’ som et *forestillt* fællesskab være et underliggende tema i projektet, frem for at være dets mål og eksistensberettigelse. De fleste af værkerne forholder sig dog til de karakteristika, der er særlige for det danske landskab, fx årstidernes skiften, vores ca. 6500 km lange kyststrækning eller det faktum, at landet er det mest opdyrkede i Europa. Kunstnerne er i færd med at skrive kulturhistorie med kameraet og kommer til at sætte deres præg på vores fremtidige forestilling om landet.

FORESTILLINGEN OM ET STED

Visse steder og rum indtager en vedholdende plads i vores individuelle erindring. Stisystemerne bag barndommens parcelhuskvarter som farefyldte ’cowboystier’, forventningsfulde veje til legepladsen, pinefulde ruter til skolen og langsomme ture med hunden. Eller en helt bestemt klit ved sommerhuset, der på den ene side var dækket af marehalm og fungerede som perfekt rutschebane, når bare man medbragte en plastikpose at sidde på – og på den anden side gemte en gryde af det fineste sand, hvor man senere har søgt læ for verden til lyden af Vesterhavet. Men det sker, at man vender tilbage for at opsøge stedet og forstærke erindringen og finder parcelhuskvarteret udbygget og uigenkendeligt, eller at havet har taget en bid af klitrækken og efterladt en fremmed kystlinie. Det særlige sted eksisterer nu kun i hukommelsen.

Stedet som erindring er bl.a. udgangspunkt for Mads Gamdrup, der i sit projekt tager afsæt i samtaler med udvandrere fra Danmark. Hvilke konkrete elementer dukker op, når de tænker på deres hjemland? Og hvilke nye erkendelser vil Gamdrups fortolkninger af motivet tilbyde dem? Joakim Eskildsen vender i sine fotografier tilbage til steder på Midtsjælland, som kun har figureret i hans hukommelse, mens han har boet i udlandet. Det er bl.a. netop parcelhuskvarteret, som genopdages med blandede følelser. Fortid og nutid mødes, for stederne fungerer ikke kun som mindesmærker for barndommen, Eskildsen skal også tilegne sig dem igen, nu da han er flyttet tilbage. Landskabets forandring tilføjes en mental metamorfose, og billederne bliver kontemplative, næsten indadvendte, som den lille rygvedte gruppe, der står i overgangen mellem en skyggefuld skov og åbne pløjemarken.

Flere af kunstnerne genfortolker også selve forestillingen om landskabet og naturen. Trine Søndergaards projekt kredser om naturgenoprettelsen og problematiserer bl.a. idéen om en ’naturlig’, oprindelig natur i Danmark. Naturgenoprettelser er en iscenesættelse, en formgivning af landet, der betragtes med Søndergaards blik for processen kan forekomme absurd. Hvad er det, vi vil opnå? Hvad forsvinder, når naturen bliver rekonstrueret?

ALTID SOM ALDRIG FØR

”Danmark – under forvandling” vil manifestere sig som et bogværk og en udstillingsrække, der åbner på Museet for Fotokunst i Odense, 2010-11. Men allerede fra januar 2009 kan man få en smagsprøve på de fjorten fotografers blikke på en koncentreret del af det danske landskab, Skagen. Som et pilotprojekt har de nemlig opholdt sig på Klitgården, og resultatet af denne kunstnerkoloni anno 2008 kan ses på udstillingen ”Altid som aldrig før”, der er en gave fra Ny Carlsbergfondet til Skagens Museum i anledning af museets 100 års jubilæum. På udstillingen indgår fotografierne i en øjenåbnende dialog med museets faste samling og den kunsthistoriske arv fra Skagensmalerne. Vi genkender det blånende lys, strandens konturer og havets tiltrækning. Men alle fotografierne bærer præg af stedets forandringer, såvel fysiske som mentale, for landskabet og det kulturelle miljø er et andet. Og det tilbyder nye motiver og nye billeder, selv Råbjerg Mile fremstår hos Fie Johansen i en fortolkning, som vi aldrig har set den før. Vandreklyngen i evig bevægelse er desuden en manifestation af naturkræfternes egen fascinerende indvirkning på landskabet.

Forandringer sker i forskellige tempi, gradvise, umærkelige eller i pludselige, næsten brutale eller måske velgørende ryk, og lige nu er fjorten kunstnere ved at fange og bearbejde dem med kameraet. En lang række af de konflikter, drømme, fortællinger, symboliseringer, forværringer og forbedringer, der knytter sig til landskabets udvikling, vil blive tematiseret af projektet. ”Danmark – under forvandling” er således et tiltag med unikke tværfaglige potentialer inden for kultur-, landskabs- og naturhistorie. Men i centrum står de mange fotografier, som kommer til at danne et selvstændigt arkiv af forvandlingsbilleder.

Fie Johansen:
Råbjerg Mile. 2008

REFERENCER

- Sir Benjamin Stone's Pictures: Records of National Life and History.* Cassel, London, 1906.
Francois Hers & Bernard Latarjet (red.): *Paysages Photographies. En France les Années Quatre-Vingt.* (Mission photographique de la DATAR) Éditions Hazen, Paris, 1989.
Lisette Vind Ebbesen (red.): *Altid som aldrig før.* Skagens Museum, 2009.